JERTFA PREOŢILOR MOBILIZAŢI ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI (1916–1919)

Conf. dr. Aurel PENTELESCU*
Conf. univ. dr. Gavriil PREDA**

Moto:

„Preoţii, în vremi aşa grele, au dat dovezi de o abnegaţie, de un curaj, de un spirit de jertfă şi de o activitate aşa de înţeleaptă, spornică şi folositoare, că şi-au atras admiraţia şi respectul tuturor militarilor, asigurându-şi locul de cinste în rândurile lor şi devenind element absolut indispensabil, cum şi este[1]".

Protoiereu Constantin NAZARIE
Şeful Serviciului Religios al Armatei
25 decembrie 1918

În preajma declanşării Primului Război Mondial (1914 – 1918), toate marile state europene aveau, în armatele lor ce vor deveni beligerante, structuri bine conturate, oficiale, privind asistenţa religioasă a combatanţilor, ca o condiţie *sine qua non* a formării şi menţinerii moralului ridicat al acestora.

Potrivit unor relatări din epocă, în armata germană, spre exemplu, „s-a pus mare preţ pe educaţia sufletească a ostaşului. Afară de un personal bisericesc numeros şi bine pregătit, pentru sarcina de educatori sufleteşti ai ostaşilor, corpul ofiţeresc şi mai ales cel superior se interesează de aproape pentru pregătirea sufletească a oştirii."[2] La

---

* Membru al Comisiei de Istorie Militară.
** Membru al Comisiei de Istorie Militară.
1 Constantin Nazarie, *Activitatea preoţilor de armata în campania din anii 1916-1919*, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1921, p. 12.
2 Gabriel Pârvu, *Pregătiri sufleteşti pentru zile mari*, Atelierele Socec et Co., Bucureşti, 1916, p. 44.

fel, în armata franceză, unde „afară de preoţii de armată, acolo şi ofiţerii se ocupă de această cerinţă militară".[3] Potrivit aceloraşi surse, în Rusia „educaţia sufletească a oştirii se face cu mare îngrijire de cler şi de şefii de armată", în sensul că „la toate unităţile mari şi mici de armată e [câte] un preot; până şi pe fiecare vas mare de război - din o escodră este un preot", iar preoţii de armată sunt puşi sub conducerea unui protopop de armată, care face parte din Sinodul rusesc, deşi nu este arhiereu."[4] Mai mult, în Rusia erau „mii de călugări şi călugăriţe din mânăstirile ruseşti care au fost pregătite pentru Crucea Roşie şi aduc un mare serviciu armatei ca infirmieri şi brancardieri."[5]

În ceea ce priveşte armata română, trebuie spus că după războiul din 1877 – 1878, dintr-o economie prost înţeleasă s-a redus drastic numărul confesorilor militari şi abia în campania din 1913, la mobilizare, au fost desemnaţi preoţi la fiecare regiment şi formaţiune de sine stătătoare.[6] Cu toate acestea, trebuie spus, în preajma declanşării Primului Război Mondial, în armata română situaţia, în acest sens, nu era deloc satisfăcătoare. Măsurile, atâtea câte s-au întreprins, au fost la iniţiativa Bisericii şi nu a Armatei, care, în perioada neutralităţii (1914 – 1915) a tergiversat sau a respins multe dintre propunerile Bisericii.[7] Mai mult, nu a existat nici o lege adoptată de Corpurile legiuitoare ale Regatului României prin care să se reglementeze, ca în alte ţări, statusul social al preoţilor mobilizaţi în caz de război, necum acela în timp de pace.[8]

Vrednicul de pomenire mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Pimen Georgescu (1853 – 1934; mitropolit: 1909 – 1934), în şedinţa Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 16 mai 1915, sesizând carenţele în organizarea preoţilor de armată, a făcut o amplă Propunere în şapte puncte, care, aprobată cu unanimitate de voturi, a devenit decizie sinodală, cu obligativitatea Bisericii de a o aplica în

---

[3] *Idem*, p. 44.
[4] *Ibidem*, p. 44.
[5] *Ibidem*.
[6] *Ibidem*, p. 42.
[7] Constantin Nazarie, *op. cit.*, p. 5-11.
[8] Gabriel Pârvu, *op. cit.*, p. 50.

litera şi spiritul ei.[9] În aceeaşi şedinţă, Sfântul Sinod a ales ca protoiereu/protopop al preoţilor de armată pe preotul iconom Constantin Nazarie (1865 – 1926), profesor universitar de Teologie Morală la Facultatea de Teologie a Universităţii din Bucureşti, învestindu-l cu răspunderea de a organiza Serviciul Religios al Armatei Române în cel mai scurt timp posibil.[10] Acesta a relatat dezbaterile îndeplinirii acestei grele răspunderi într-un simplu *Referat asupra activităţii preoţilor de armată în campania din 1915 – 1918*, datat: Bucureşti, 25 decembrie 1918.[11] Propunerea făcută de Mitropolitul Pimen Georgescu în şedinţa Sfântului Sinod din 16 mai 1915, solicita episcopiilor şi mitropoliilor ţării să dea Armatei, „după cererea Ministerului de Război, preoţii trebuincioşi **în timp de pace şi în timp de război**. Aceşti preoţi vor fi titraţi în teologie, cu aptitudini pentru păstoria militară şi nu vor avea vârsta mai mare de 45 de ani şi nici mai mică de 30 de ani"[12]. La punctul al treilea se preciza: „Odată făcută numirea unui preot în serviciul armatei (prin Decizia Ministerului de Război – n.a.), el intră sub regimul legilor militare, asimilându-se în corpul ofiţeresc şi având spuntamentele (însemnele la vedere, cf. verbului spunta (arhaism) = a se ivi, a apărea – n.a.) ofiţerului locotenent."[13] De asemenea, la punctele patru şi cinci se stipula: „Preoţii de armată, în timpul mobilizării însoţesc trupele oriunde vor merge, dând poveţe pastorale militare, ce se impun de împrejurări şi făcând serviciile religioase fără ezitare. În timpul mobilizării toţi preoţii de armată primesc instrucţiuni din partea arhimandritului, anume numit pe lângă Marele Cartier al Armatei şi stau sub conducerea lui în ceea ce priveşte serviciul preoţesc. Numirea acestuia se face de

---

[9] *Ibidem*, p. 50-51. Pentru Mitropolitul Pimen Georgescu, vezi fişa în Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. a 2-a, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2002, p. 193, precum şi monografia lui Aurel Pentelescu, Gavriil Preda, *Mitropolitul Pimen Georgescu. Viața şi înfăptuirile sale (1853 – 1934)*, Ed. Printeuro, Ploieşti, 2003, p. 542.

[10] *Ibidem*, p. 51. Pentru Protopopul Constantin Nazarie, vezi fişa în Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 328, precum şi evocarea lui Scarlat Porcescu, *Preotul Constantin Nazarie*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", an XLVIII, nr. 3-4, 1972, p. 201-216.

[11] Constantin Nazarie, *op. cit.*, p. 5-96.

[12] Gabriel Pârvu, *op. cit.*, p. 50.

[13] *Ibidem*, p. 51.

Ministerul de Război, după recomandarea Sf.[ântului] Sinod, prin preşedintele său."[14]

La ultimul punct, al şaptelea, amintita Propunere preciza că: „Această propunere, devenită decizie a Sfântului Sinod, **se va urma până la facerea unei legi** (subl. n), în care scop se va cere Onor. Guvern şi prea sfinţilor episcopi şi mitropoliţi",[15] fapt ce avea să se împlinească abia în anul 1921, când Corpurile legiuitoare ale României întregite au votat *Legea pentru organizarea clerului militar*, care a permanentizat preoţii militari în Armata Română şi a instituit Episcopia militară, cu episcop ce a purtat titlul „Episcop de Alba Iulia" şi gradul militar de general de brigadă.[16]

Nu vom intra în detaliile organizării Serviciului Religios al Armatei Române sub îndrumarea protopopului Constantin Nazarie, în anii 1915 – 1916 şi nici în dezvoltarea activităţii administrative şi îndrumătoare a acestuia în campaniile anilor 1915 – 1919, chestiuni prezentate pe larg în Referatul amintit.[17] Vom prezenta doar câteva aspecte esenţiale, lămuritoare, în context. Primul şi poate cel mai important aspect fiind alcătuirea instrucţiunilor necesare preoţilor de armată, tipărite şi difuzate sub titlul *Instrucţiuni asupra atribuţiunilor preoţilor la armată*, cuprinzând o Introducere trei titluri, şapte capitole şi o Anexă.[18] De precizat, că aceste Instrucţiuni au fost aprobate de Sfântul Sinod „aproape nemodificate", cum notează protopopul Constantin Nazarie, precum şi de Ministerul de Război, care, prin Marele Stat Major, „schimbă forma instrucţiunilor", în sensul că „de unde erau alcătuite în articole, **lucru foarte lesnicios pentru consultare şi aplicare**, au fost transformate în capitole."[19] Noroc că cei care le-au transformat – precizează aceeaşi sursă – nu au intervenit în text, întrucât „tot ce se putea provoca, prevăzusem eu

---

[14] *Ibidem*.
[15] *Ibidem*.
[16] *Dezbaterile Adunării Deputaților/Ședința de marți 19 iulie 1921*, în „Monitorul Oficial" nr. 154 din martie 1922, p. 4358-4359, unde se află și Expunerea de Motive, prezentată de generalul Ioan Răşcanu, Ministru de Război, în Senat.
[17] Vezi nota 11.
[18] Gabriel Pârvu, *op. cit*., p. 53-74.
[19] Constantin Nazarie, *op. cit*., p. 8.

până în cele mai mici detalii."[20] Aceste Instrucţiuni s-au tipărit în octombrie 1915, prin grija Marelui Stat Major, dar au fost puţin cunoscute în armată de către comandanţii de unităţi şi mari unităţi, dovadă peremptorie că, în avalanşa de evenimente, sosiseră mult prea târziu, chestiunile strict militare având prioritate. Acurateţea cu care au fost alcătuite respectivele Instrucţiuni l-au îndreptăţit pe protopopul Constantin Nazarie să afirme: „în timpul războiului, cu toată varietatea de situaţii, n-am ieşit o singură dată din litera şi spiritul lor, şi n-am avut vreun caz care să nu fie prevăzut în ele."[21]

Un alt aspect vizează alcătuirea de către protopopul Constantin Nazarie, concomitent cu elaborarea Instrucţiunilor amintite, a zece cuvântări „menite a da preoţilor un model de felul cum trebuie să vorbească trupei în diferite ocaziuni şi situaţii de război"[22]. Cele zece subiecte erau: ce înseamnă a fi soldat ?; Drapelul; De ce trebuie să ascultăm superiorii ?; La ce foloseşte omului şi ostaşului ajutorul lui Dumnezeu?; Trezvia (trezvie/trezie = starea celui treaz, veghe; arhaism – n.a.) şi militarul; Vorbire la declararea de război; Vorbire înainte de a începe lupta; Vorbire la câştigarea de victorie; Vorbire la încurajare în caz de pierdere de luptă; Vorbire la înmormântarea unui ostaş în vreme de război.[23] De precizat că aceste cuvântări au fost aprobate de Sfântul Sinod şi s-au tipărit pe cheltuiala protopopului Constantin Nazarie, fără nici un fel de sprijin din partea Marelui Stat Major, nici măcar acela de a fi difuzate în armată.[24]

Un ultim aspect esenţial l-a constituit adunarea preoţilor mobilizabili pe eparhii, la sediul acestora, în baza propunerii protopopului Constantin Nazarie şi hotărârea Sfântului Sinod nr. 2216 din 2 iunie 1916, unde „consfătuirile avute cu ei au fost de cel mai mare folos şi au contribuit măcar în parte la pregătirea lor."[25] Întrunirile

---

[20] *Ibidem*.
[21] *Ibidem*. Dată fiind întinderea mare ale acestor Instrucțiuni (peste 20 de pagini) nu putem să le oferim în anexă și nici să dezvoltăm un meritat comentariu pe text. Anexa cuprinde rugăciuni pentru binecuvântarea trupei la plecarea din garnizoană și înaintea unei lupte.
[22] *Ibidem*.
[23] *Ibidem*.
[24] *Ibidem*.
[25] *Ibidem*, p. 11.

au avut loc în toate eparhiile din Regatul României (Moldova şi Muntenia), mai puţin în eparhia Dunării de Jos, cu sediul la Galaţi, întrucât a fost programată pentru data de 16 august 1916, iar intrarea României în război a avut loc în ziua precedentă.[26]

În campania anilor 1916 – 1918, în baza ordinelor Marelui Stat Major, au fost mobilizaţi în total 252 de preoţi. Din aceştia, doi nu au funcţionat efectiv, iar 46 au fost demobilizaţi pentru diferite motive. Au fost încadraţi la regimente, la brigăzi independente, precum şi la ambulanţele sanitare ale diviziilor sau la spitalele mobile un număr de 204 preoţi. De precizat că din numărul total de 252 de preoţi mobilizaţi, 135 (53,57%), erau licenţiaţi în teologie, 10 absolvenţi ai Facultăţii de Teologie, 70 cu seminarul complet (opt clase), 10 cu patru clase seminariale, 11 cu câte două sau trei clase secundare, iar 6 cu studii neidentificate (prizonieri etc.)[27]. De asemenea, la sfârşitul campaniei din anii 1916 – 1918, din totalul celor 204 preoţi mobilizaţi pe front, au fost, ca pierderi de război, un număr de 30 de preoţi (14,70%), din care: 5 morţi, 6 răniţi, 19 dispăruţi /(prizonieri, etc.). În anul 1918, la trupele din Basarabia au rămas mobilizaţi 40 de preoţi. Un număr de 147 de preoţi au fost avansaţi la gradul de căpitan, asimilat în perioada 15 iunie 1917 – 1 mai 1918. Ulterior au mai fost avansaţi încă 5 preoţi.[28]

De precizat, în context, că protopopul Constantin Nazarie a funcţionat ca şef al Serviciului Religios al Armatei în gradul de colonel asimilat, iar ajutorul său preotul Vasile Pocitan (1870 – 1955; din 1929 arhiereul Veniamin Pocitani), în gradul de maior asimilat.[29]

Prezenţa preoţilor în structurile mobilizabile ale Armatei Române, îndeosebi la începutul campaniei din anii 1916 – 1918, a fost privită cu suspiciune şi chiar cu respingere de către corpul ofiţeresc: „Ce mai caută şi popa acesta pe aici !“, dovadă peremptorie a faptului că din neglijenţa Marelui Stat Major, Serviciul Religios al

[26] *Ibidem*.
[27] *Ibidem*, p. 35.
[28] *Ibidem*, p. 97-102.
[29] *Ibidem*, p. 103.

Armatei nu a fost organizat încă din timp de pace, cum era în armatele statelor beligerante.

Între altele, seminariştii, studenţii şi licenţiaţii în teologie, consideraţi clerici, în baza dispoziţiunilor Ministerului de Război au fost repartizaţi la formaţiunile sanitare ale armatei, fie în zona frontului, fie în spatele frontului. La multe spitale, pe lângă faptul că au fost ridiculizaţi, au fost trataţi inuman şi incorect cu gradul lor de pregătire şi scopul pentru care au fost mobilizaţi, ca spălatul pe jos, curăţirea closetelor, ş.a. Serviciile cele mai grele şi însoţite de pericole (transportul decedaţilor de tifos exantematic ş.a), au fost încredinţate lor şi ei şi-au făcut datoria, răbdând, iar alţii dându-şi obştescul sfârşit pentru binele comun. Nefiind gradaţi, au fost trataţi în consecinţă, ca simpli combatanţi, nu numai la corvezi, ci şi ca hrană, îmbrăcăminte, cazare etc. La sesizările pe această linie făcute de protopopul Constantin Nazarie, de cele mai multe ori răspunsul Marelui Cartier General a fost negativ. „În ceea ce priveşte asimilarea lor cu plutonierii, aceasta nu se poate admite, conform hotărârii ministeriale, în nici un caz.“[30]

Este acesta doar un exemplu care atestă marile greutăţi traversate de Serviciul Religios al Armatei în campaniile anilor 1916 – 1918, cu o categorie de clerici, alţii decât cei 252 de preoţi mobilizaţi, care, de la începutul campaniei – cum s-a mai arătat – au avut gradul militar de locotenent asimilat. Dar şi aceştia, abia pe măsura afirmării lor ca indispensabili pentru întărirea moralului soldaţilor, au fost pe deplin acceptaţi şi în cele din urmă, chiar veneraţi de către comandanţi şi de ofiţeri, nu numai de trupă. Spre exemplu, la 10 aprilie 1918, generalul de Corp de Armată adjutant Constantin Prezan, fost Şef al Statului Major General, însărcinat cu comanda Armatei Române, aflat în vizită la Serviciul Religios, a spus între altele: „Preoţii şi-au făcut mai mult decât datoria şi este o cinste pentru cler, care alături de ostaşi, a dat mai mult decât i-am cerut noi pentru Ţară şi Neam.“[31]

---

[30] *Ibidem*, p. 32-33.
[31] *Ibidem*, p. 31.

Această apreciere a generalului Prezan era o recunoaştere dintre cele mai autorizate şi pe deplin meritată a eforturilor prestate de preoţii mobilizaţi în Marele Război pentru făurirea României întregite. De fapt, această apreciere încununa suita caracterizărilor elogioase cu care comandanţii de unităţi şi mari unităţi, au venerat în scris preoţii pe care i-au avut în subordine.[32]

Vorbind despre jertfa preoţilor mobilizaţi în Războiul Întregirii Neamului avem în vedere atât jertfa supremă – sacrificiul vieţii în condiţii de război, pe front –, cât şi dăruirea de sine, abnegaţia fără seamăn şi spiritul de jertfă în îndeplinirea datoriei lor pe front, în tranşee, alături de ostaşi. La 8 iulie 1921, în şedinţa Senatului României, ministrul de Război, generalul Ioan Răşcanu, în Expunerea de Motive la *Legea pentru organizarea clerului militar* – prima lege de acest gen în istoria Bisericii şi a Armatei – i-a spus între altele: „Armata noastră, care a luptat în condiţiuni extrem de grele, cunoscute îndeajuns de domniile noastre, graţie pregătirii ei sufleteşti a putut să înfrunte cele mai grele timpuri şi să treacă neatinsă pe lângă flagelul teribil al bolşevismului, care a prins în focul său şi mistuit formidabila armată rusească. Această pregătire sufletească este de netăgăduit că în mare parte îşi are obârşia în sentimentalele religioase cu care a fost înzestrat românul în toate timpurile şi care l-a ajutat şi salvat în timpurile de restrişte. **Sentimentul religios a fost veşnic cald în sufletul soldatului nostru, căci preoţimea militară care a însoţit armata în tot timpul războiului a fost mai presus de orice laudă şi ca adevăraţi apostoli preoţii nu au părăsit un moment postul lor sfânt şi de onoare, ajutând ofiţerimea spre a putea duce la glorie trupele noastre.**“[33]

Într-adevăr, faptele preoţilor mobilizaţi şi aflaţi pe front în Războiul Întregirii Neamului sunt impresionante, unele de un ero-

---

[32] *Ibidem*, p. 36-90, unde se află secvențe din aceste caracterizări. Integralitatea caracterizărilor, în Arhivele Militare Române, fond Marele Stat Major. Vezi pe larg în acest scop volumul de documente Gheorghe Nicolescu, ș.a., *Preoții în lupta pentru Marea Unire, 1916 – 1919*, Ed. Europa Nova, Bucureşti, 2000, 488 p.

[33] Vezi nota 16. Pledoaria generalului Ioan Răşcanu a fost pentru „formarea unui corp preoțesc militar activ“, cu caracter permanent, aşa cum s-a şi întâmplat în anii 1921 – 1948, când Episcopia Armatei a fost desființată de regimul comunist.

ism copleşitor (vezi Protosinghelul Justin Şerbănescu, distins cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul“ clasa a III-a). Numai o lucrare de sine stătătoare – când se va scrie – le-ar putea cuprinde. Este, cred, acum locul să pomenim numele preoţilor morţi, răniţi şi dispăruţi în Marele Război. **Morţi**: preoţii Armăşescu N., de la Reg. 2 Vânători; Bârlogeanu D., de la Reg. 51/52 Infanterie; Rătescu I., de la Brigada 11 Roşiori; Cerbulescu I., de la Spitalul evacuare nr. 1; Gibescu C., de la Ambulanţa Diviziei I-a. **Răniţi**: preoţii Gârlănescu N., de la Brigada 4 Artilerie; Baculescu H., de la Brigada 1 Călăraşi; Grigorescu I. de la Brigada 8 Artilerie; Dicu P., de la Regimentul 45 Infanterie; Ionescu D., de la Reg. 28 Infanterie; Mironescu I. de la Regimentul 16 Infanterie. **Dispăruţi** (prizonieri etc.): preoţii Florescu I. Dâmboviţa, Popescu Belizarie, Dumitrescu Marin, Şerbănescu Justin, Popescu Lazăr (rămas în teritoriul ocupat), Mărculescu Em., Furnică V.N., Stoicescu A., Sadeanu C., Pârligras T., Popescu A., Jugureanu Gh., Popescu D., Ionescu Gh. V., Ionescu St., Roşoga Ilie, Blănariu Gh., Popa Marin.[34] Doar cercetarea arhivelor va putea clarifica pe deplin situaţia lor, sub toate aspectele, în timp de război.

În cele ce urmează, fapte şi împrejurări semnificative din activitatea de pe front a unora dintre preoţii mobilizaţi, extrase din Referatul deja citat al protopopului Constantin Nazarie.

Preotul Florescu I. Dâmboviţa, de la Reg. 2 Vânători, căzut prizonier la bulgari, în urma luptelor de la Turtucaia, încheiate la 24 august/3 septembrie 1916. Când toţi căutau să fugă cum puteau peste Dunăre, părintele Florescu a stat neclintit la postul său, dând îngrijiri sanitare răniţilor şi muribunzilor, preferând a fi răsturnat şi călcat în picioare, dar hotărât să-şi facă datoria, notează locotenent colonelul R. Seinescu, comandantul său. În captivitate a suferit cu bărbăţie, ca un martir, toate maltratările, mai ales când i s-a răpit Sfânta Cruce şi Evanghelia.[35]

Preotul Ionescu Gh. Vasile, din comuna Groşerea, judeţul Gorj, mobilizat la Reg. 18 Infanterie, pe care l-a urmat până în data

[34] Constantin Nazarie, *op. cit*., p. 99.
[35] *Ibidem*, p. 88.

de 20 noiembrie 1916, când a căzut prizonier în localitatea Greci, judeţul Argeş. A fost internat în lagărele germane din Stralsund, Fuchel şi Larusdorf. Purtarea sa în captivitate a fost demnă şi patriotică, notează generalul Obogeanu, preşedintele Comisie de verificarea situaţiunii ofiţerilor căzuţi prizonieri. Între altele, prin conferinţe a pregătit pe soldaţi contra propagandei bolşevice, care căuta să ia naştere în lagăr. A fost repatriat la 31 decembrie 1918.[36]

Preotul Mărculescu Emanuil, din Corabia, mobilizat la Reg. 59 Infanterie a luptat pe frontul din Transilvania în 1916, dând între altele, mare ajutor medicilor în pansarea răniţilor, îndeosebi în timpul luptelor din Pasul Vâlcan. La 12/25 octombrie 1916 a căzut prizonier la germani. Comandantul său, locotenent colonelul Homoriceanu a consemnat ulterior: „A căzut prizonier la postul meu, alături de mine, şi numai întâmplarea a făcut că nu a fost mort sau rănit. În captivitate a stat cu mine, în spitalul german din Orăştia, aproape trei luni de zile. M-a îngrijit şi pe mine şi a îngrijit şi mângâiat 900 de răniţi români ce erau în spital."[37]

Preotul Şerbănescu Justin, călugăr la Mânăstirea Cernica, judeţul Ilfov. A luat parte cu Reg. 21 Infanterie, a cărui confesor era, la toate luptele ce au avut loc în Transilvania în 1916. La 17/30 septembrie 1916, a fost rănit. La sfârşitul lunii noiembrie acel an a căzut prizonier, în mijlocul trupei, care nu se mai putea apăra. În iulie 1917 a evadat şi a rătăcit prin munţi în căutarea regimentului său. La sfârşitul lunii februarie 1918 a ajuns la Galaţi, unde se afla Reg. 21 Infanterie, la acea dată. Este singurul preot care a fost decorat cu cel mai înalt ordin militar românesc „Mihai Viteazul", clasa a III-a, în baza Înaltului Decret nr. 1561 din 25 iunie 1918. Conform motivaţiei din Înaltul Decret de decorare, Protosinghelu (asimilat gradului de locotenent) Şerbănescu Justin s-a distins: „Pentru vitejia, destoinicia şi iubirea de Patrie, ce a arătat pe câmpul de onoare, în 1916. Pe lângă că şi-a îndeplinit cu un mare devotament îndatoririle ce avea ca confesor al regimentului, a mai luat parte la toate luptele, mergând cu Sfânta Cruce în mână, în fruntea luptătorilor regimentului. În ziua

[36] *Ibidem*.
[37] *Ibidem*, p. 83.

de 21 octombrie 1916, văzând că Regimentul „Feldioara“ a pierdut în lupte aproape pe toţi ofiţerii şi că comandantul căzuse rănit pe Muntele Clăbucetul Taurului, a luat comanda acestui corp şi luptând ca un erou o zi şi o noapte, a respins pe inamic până pe Muntele Susai, oprindu-l de a ocupa Azuga. În luptele de pe Muntele Dihamului a condus un batalion de dispersaţi, iar la 17 noiembrie 1916, fiind pentru a doua oară rănit pe Muntele Sorica în timpul unui atac al Azugăi, a refuzat evacuarea pentru a nu se despărţi de vitejii regimentului.“[38] Serviciul Informaţiilor din Marele Cartier General consemna că Protosinghelul Şerbănescu Justin „a dat dovadă de un înalt patriotism şi dragoste de ţară. Cu toată vârsta sa înaintată (n. 1867) a suportat timp de opt luni rigorile de pribegie în munţi, a înfruntat cu curaj primejdia, expunându-şi viaţa a reuşit să treacă în rândurile noastre.“[39]

Preotul Popescu St. Ioan, din Târgovişte, confesorul Reg. 51/52 Infanterie a dovedit cu prisosinţă calităţi sufleteşti, a stat veşnic în mijlocul trupei, încurajând-o prin vorbe şi prezenţa sa în tranşee, chiar în timpul luptelor celor mai aprige, la Nămoloasa, Mărăşeşti, Muncelu, umblând cu crucea şi cu apa sfinţită în tranşeele din prima linie. A ajutat pe medici la postul de prim ajutor în marea lupta de la 6 august 1917 de la Mărăşeşti, iar seara a îngropat morţii, sub bombardamentul de artilerie. Cuvântările ţinute trupei şi ofiţerilor erau înălţătoare. Ofiţerii şi trupa au avut cu adevărat un preot între ei. În perioada cât a fost în Basarabia prin slujba bisericească ce făcea, a atras simpatia locuitorilor basarabeni, precizează colonelul Cristofor, comandantul său.[40]

Preotul Răuţ Melinte, din Râmnicu Vâlcea, de la Spitalul de contagioşi nr. 1, şi-a îndeplinit cu abnegaţie îndatoririle, slujind şi la acele spitale şi formaţiuni fără preoţi. Cel mai anevoios serviciu fiind cel al îngropării morţilor, pe care i-a însoţit la cimitire militare şi civile îndepărtate, pe timp de ploaie şi de viscole, de cele mai multe ori

---

[38] *Anuarul suveranilor principilor, ofiţerilor şi drapelelor decoraţi cu ordinul Militar „Mihai Viteazul“*, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1931, p. 133-134

[39] Constantin Nazarie, *op. cit*., p. 84-85.

[40] *Ibidem*, p. 77.

pe jos, cu furgonul dric supraîncărcat cu sicrie. În vecinătatea Spitalului de contagioşi nr. 1 a construit, pe cheltuială proprie, o biserică din scânduri de brad, înzestrată cu odoare, odăjdii şi cărţi de ritual. În vârstă de 59 de ani, a dovedit calităţi de bun preot şi de bun român. A cerut să fie trimis în Basarabia, unde s-a distins prin servicii pastorale şi naţionale deosebite.[41]

Preotul Dobrescu Victor, din Creţeşti, jud. Gorj, confesor la un regiment din Brigada 1 Artilerie. Cât regimentul a fost în refacere, în prima parte a anului 1917, şi-a îndeplinit cu devotament datoria. Nu s-a dat înapoi de la nimic, expunându-şi viaţa, cu un spirit de jertfă deosebit. A umblat din infirmerie în infirmerie, aflate la distanţe între 24 şi 30 km, cu 600 – 700 bolnavi de febră recurentă şi tifos exantematic, distribuind medicamente şi mângâindu-le suferinţele, în condiţii când nu aveau medic, până când dânsul însuşi a căzut bolnav de tifos exantematic, notează superiorul său, maior Gh. Constantinescu. Iar colonelul C. Tănăsescu preciza: „Este iubit şi stimat de toţi pentru calităţile sale frumoase de om şi preot. Cult, modest, corectitudine exemplară. A servit de pildă ofiţerilor şi trupei în toate împrejurările. Patriot fanatic, admirator al instituţiei militare. Îl iubesc şi-l stimez“. Colonelul Paşelega din Brigada 1 Artlerie consemna: „N-am avut decât admiraţie pentru părintele Dobrescu. Sentimentele frumoase ce posedă au fost balsam pentru trupă şi ofiţeri, vorbindu-le şi fiind o pârghie puternică în susţinerea moralului trupei.“[42]

Şirul faptelor săvârşite de preoţi, pe front, în anii Războiului pentru Întregirea Neamului ar putea continua. În mod practic, nu a existat preot mobilizat la unităţile de pe front să nu îşi fi îndeplinit cu prisosinţă îndatoririle animaţi de un spirit de jertfă cu totul deosebit, ca slujitori ai Mântuitorului Iisus Hristos. Marele Război a fost pentru ei, ca şi pentru toţi militarii din Armata Română, o experienţă de viaţa unică, cu simţul datoriei şi al jertfei ridicat la cote maxime.

---

[41] *Ibidem*, p. 74-75.
[42] *Ibidem*, p. 69.

Mai precizăm, în context, că unii dintre aceşti preoţi mobilizaţi pe front, după război, au ajuns personalităţi de primă mărime în ierarhia Bisericii Ortodoxe Române. Avem în vedere în primul rând pe preotul Teodor Simedrea (1886 – 1971), din Prunaru, jud. Vlaşca, confesorul Reg. 36 Infanterie, cu activitate de excepţie pe front.[43] După război, rămas văduv s-a călugărit în anul 1924, la 38 de ani. A fost, între altele, Episcop al Hotinului, cu sediul la Bălţi (1935 – 1940), apoi Mitropolit al Bucovinei (1940 –1945), cu sediul la Cernăuţi şi la Suceava. Istoric bisericesc de prestigiu, a lăsat în urma sa o operă vastă.[44] La fel, preotul Gheorghe Leu (1881-1949), de la Trenul sanitar nr. 6, apoi la Reg. 53/63 Infanterie. Generalul Anastasiu I, afirma despre el: „A fost un apostol, este dintre rarele exemple de preoţi ce am întâlnit. Un preot model, un apostol."[45] A devenit arhiereu – vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor (1924 – 1936), apoi Episcop al Argeşului (1936 – 1940) şi Episcop al Huşilor (1940 – 1949).[46] S-a arătat anterior despre preotul Vasile Pocitan (1870 – 1955), subşef al Serviciului Religios al Armatei, devenit arhiereul Veniamin Pocitan. Autor de valoroase lucrări de istorie bisericească.[47]

Încorporat ca soldat în Reg. 29 Infanterie Dorohoi, în noiembrie 1916, rănit în luptele de la Caşin – Oituz şi ajuns sergent la demobilizarea din 1 aprilie 1921, Ştefan Ciopron (1896 – 1980), avea să devină Episcop al Armatei Române, sub numele de Partenie Ciopron (călugărit în 1921, la Mânăstirea Slatina, azi judeţul Suceava), în anii 1937-1948, şi Episcop al Romanului şi Huşilor, în anii 1962 – 1978. În cea dintâi Scrisoare pastorală către preoţii militari din subordine, aflaţi pe tot cuprinsul ţării, datată 20 noiembrie 1937, sublinia: „Ca fost ostaş, îmi dau seama ce influenţă are cuvântul preotului, mai ales în împrejurări grele. Şi astăzi, după douăzeci de ani, am înaintea ochilor figura preotului militar de pe front (preotul Danalachi Ion, confesorul Reg. 29 Infanterie Dorohoi – n. n), la care

---

[43] *Ibidem*, p. 62-63.
[44] Vezi fişa în Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. a 2-a, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2002, p. 441-442.
[45] Constantin Nazarie, *op. cit.*, p. 46.
[46] Vezi fişa în Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 248.
[47] *Ibidem*, p. 369-370.

mă uitam ca la un trimis al lui Dumnezeu şi îmi amintesc cu emoţie de cuvintele ce ni le spunea înainte de începerea luptelor, oţelindu-ne sufletele: „Viaţa unui om – spunea el – oricât de lungă ar fi, nu reprezintă aproape nimic faţă cu veşnicia; deci, a-ţi încheia viaţa mai târziu sau mai devreme, n-are importanţă, însă foarte important este felul cum ţi-ai încheiat viaţa şi ce moştenire ai lăsat urmaşilor tăi. Acel om se poate socoti pe deplin fericit pe care sfârşitul vieţii l-a găsit făcându-şi datoria“. [48]

Nici că se putea un mai frumos omagiu adus preotului militar de pe front de către un fost ostaş, care a ajuns Episcop al Armatei Române şi personalitate marcantă a Bisericii Ortodoxe Române. Epopeea Războiului pentru Întregirea Neamului, încununată cu Marea Unire din anul 1918 şi făurirea statului naţional unitar român, a cuprins, în vâltoarea faptelor de sublimă jertfă şi eroism desăvârşit, alături de ostaşi şi preoţii mobilizaţi pe front, adevăraţi apostoli şi modele de urmat. Încă destul de puţin facem azi pentru cinstirea memoriei lor.

[48] Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Ministerul de Război, Inspectoratul General al Armatei*, dosar nr. 2, f. 79-80.